

VAN VLOG TOT VAKKENVULLER: BUITENSCHOOLS LEREN IN DE ISK

LIES ALONS

ITTA Universiteit van Amsterdam

Introductie: de wereld om je heen

De training bij de voetbalvereniging, het bijbaantje als vakkenvuller of de vlog van Enzo Knol kunnen begrijpen. Allemaal zaken die voorbij kunnen komen in het echte, buitenschoolse leven van de ISK-leerling. Het leren van de nieuwe taal gebeurt vooral in het klaslokaal, met NT2-methodes al dan niet voor de doelgroep geschreven. Juist buiten de muren van het klaslokaal is een rijkdom aan authentieke taalsituaties die gebruikt kunnen worden om taalvaardiger te worden in het Nederlands. In dit artikel staan we stil bij hoe docenten de koppeling kunnen maken tussen het taalleren wat binnen en buiten de school plaatsvindt.

Taalcontact als succesfactor

Het hebben van contact met de nieuwe taal is essentieel bij het proces van tweedetaalverwerving. In het algemeen geldt dan ook het credo: hoe meer hoe beter! Leerlingen die ZICH de taal snel eigen maken, zijn leerlingen die veel contacten hebben met Nederlandssprekenden: ze hebben Nederlandstalige vrienden, zijn actief bij de sportclub, kijken veel Nederlandse tv of vlogs op YouTube en komen via sociale media veel in contact met de Nederlandse taal. Ze dompelen zich onder in de Nederlandse taalomgeving die hen continu van feedback voorziet en hen daardoor in staat stelt de taal snel te verwerven en te perfectioneren. Er is sprake van een zekere mate van autonoom leren, de leerlingen hebben een zelfstandige taalleerhouding en passen bewust en onbewust strategieën toe, vergroten hun woordenschat en hebben in zekere zin regie over hun eigen taalleerproces. Ze weten ook welke bronnen ze kunnen aanboren om dit proces soepel te laten verlopen.

Deze buitenschoolse taalleersituaties geven de ISK-docent veel informatie over hoe hun leerlingen de taal leren. Iedere docent in de ISK zou zich dan ook moeten afvragen: 'Hoe zit dit bij mijn leerlingen?' 'Hoe zorg ik ervoor dat mijn leerlingen zelfstandige taalleerders worden en ook de buitenschoolse omgeving kunnen benutten om taalvaardiger te worden?' Immers buiten school gaat het om open communicatieve

situaties gericht op de inhoud en het bereiken van een specifiek doel, bijvoorbeeld je kunnen inschrijven bij de voetbalclub of klanten te woord kunnen staan in de supermarkt waar de leerling een bijbaantje heeft. De situatie dwingt de leerlingen om de taal te gebruiken; taal leer je immers door het vooral te doen.

Van binnen naar buiten

In de NT2-lesmaterialen die speciaal zijn ontwikkeld voor anderstalige jongeren in instroomklassen, komen voldoende thema's aan bod, waaraan gemakkelijk buitenschoolse opdrachten te verbinden zijn. Denk bijvoorbeeld aan luisteren naar een verkoper en een andere klant in een winkel (thema boodschappen doen), informatie verzamelen over de films die er draaien (thema vrije tijd), een instructiefilmpje bekijken en begrijpen van een nieuwe game of informatie vragen bij de Etos over het gebruik van paracetamol (thema gezondheid). In het thema heeft de leerling al kennisgemaakt met taalsituaties, bijvoorbeeld door naar een dialoog te luisteren of een tekst te lezen waardoor de woorden en zinnen die de leerling nodig heeft al een aantal keren langs is gekomen. Zeker voor beginnende taalleerders is een opbouw van receptieve naar productieve taken van belang om in gedachten te houden.

De docent kan vervolgens, samen met de leerling, de koppeling maken naar de leefomgeving van de leerling en daarmee de buitenschoolse opdracht voorbereiden. Aan de hand van een aantal denkvragen kan de docent de opdracht optimaal voorbereiden:

- Welke opdrachten sluiten bij de thema's uit het NT2-lesmateriaal waarmee de leerling zelfstandig buiten school aan de slag kan??
- Bij welk doelperspectief en welke taaldoelen van de leerlingen sluit de opdracht aan?
- Wat weten de leerlingen al over het onderwerp?
- Wat moeten ze nog meer weten?
- En hoe zorg ik ervoor dat ze dat te weten komen?

Een gedegen voorbereiding zorgt ervoor dat de leerlingen goed beslagen ten ijs komen en draagt er aan bij dat de leerling met zelfvertrouwen aan de slag kan. Ook een praktische opdrachtkaart voor de leerlingen met een goed geformuleerde opdracht, ruimte om informatie op te schrijven, benodigdheden voor de uitvoering van de opdracht (bijv. pen, camera en routebeschrijving) en tips voor de leerling is van belang om de opdracht te doen slagen.

Stap 2 Taal?

Woorden: *flooi, mag ik iets vragen?*

Zinnen: *Waar is folder van koesten alsinbliff?*

Stap 3 Doen!

Dit ga ik doen: *Ik ga met fiets naar de etos*

Hoe ging het?

Wat ging goed? *Ik heb die vrouw de volder gevraagd en zij begrijpt niet.* ☹️ ☹️ ☹️ 😊 😊

Wat kan beter? *Met bang zijn om te praten*

Wat wil je nog leren of oefenen?

Voorbeeld kaart leerling

Aan durven doen kun je werken

Veel ISK-leerlingen vinden het spannend om buiten de veilige omgeving van school de taal te gebruiken. Door klein te beginnen kunnen leerlingen langzaam kennismaken met dit soort opdrachten en ervaren hoe leuk het is om buiten school de taal ‘op te pikken’. Begin dan ook klein, door leerlingen eerst buiten de klas, maar binnen de schoolse omgeving kleine opdrachten laten doen. Bijvoorbeeld door de school lopen en daarna vertellen wat je gezien hebt, luisteren naar de medewerker in de kantine op school en op te schrijven hoeveel bepaalde producten kosten of bellen met de conciërge om je ziek te melden. Voor sommige leerlingen zijn dit lastige opdrachten, ze durven het eigenlijk (nog) niet. De stap van ‘niet durven doen’ naar ‘zelf doen’ kan voor sommige leerlingen (te) groot zijn. Zij hebben eerst de ondersteuning van een andere leerling nodig. De docent kan tussenstapjes inbouwen door de leerling:

1. Het gesprekje met de conciërge te laten observeren
2. Het gesprekje met de conciërge samen te proberen

3. Het gesprekje met de conciërge zelf doen. (eventueel met andere leerling als 'achterwacht')

Ook voor praktijkopdrachten buiten school is dit een succesvolle aanpak. Veel opdrachten kunnen ook op verschillende niveaus worden uitgewerkt, waardoor gedifferentieerd kan worden naar taalniveau van de leerlingen in de klas. Bijvoorbeeld een reportage maken van je eigen woonomgeving, waarbij de ene leerling een foto kan maken van de straat en een praatje maken met de buurvrouw en een andere leerling een onderzoekje doet naar het woonplezier in de buurt en een interview afneemt met drie buurtbewoners. Je kunt de leerlingen bijvoorbeeld de opdracht geven om een vlog te maken zoals enkele bekende vloggers zoals Enzo Knol, MeisjeDjamila of een bekende ster uit een van de landen van de ISK-leerlingen.

.... of van buiten naar binnen?

In bovenstaande voorbeelden wordt de lesinhoud vertaald naar concrete opdrachten c.q. taken in de praktijk, waarmee leerlingen met het geleerde kunnen oefenen in de praktijk. Het kan natuurlijk ook andersom door de doelsituatie van de ISK-leerling te gebruiken om lesinhoud binnen school te maken, dus 'van buiten naar binnen'. Denk bijvoorbeeld aan het zoeken van een bijbaantje of hobby's (make-up of auto's). Maar denk ook aan taalsituaties die nodig zijn voor de doorstroom naar het reguliere onderwijs, zoals informatie verzamelen en vragen over een opleiding of een interview met een leerling op een andere school (bijvoorbeeld in het kader van loopbaanoriëntatie). De docent kan al deze situaties de klas binnen halen, bijvoorbeeld door gebruik te maken van informatie op het internet in de vorm van filmpjes, een vlog¹ of tutorial. Van belang is om de leerling zelf uit te dagen taalsituaties aan te leveren en eigen leerdoelen te laten benoemen die aansluiten bij zijn taalniveau. Het uiteindelijke doel is ook hier het zelf uitvoeren van de opdracht buiten school. Het is aan de docent om hier onderwijs van te maken. Bij de uitwerking van een dergelijke buitenschoolse opdracht gelden natuurlijk ook de stappen die eerder genoemd zijn.

Als je bijvoorbeeld de situatie van de vakkenvuller neemt, welke taalsituaties kom je dan tegen?

- Een klant die vraagt waar een product staat: 'Waar staat de mayonaise?'

¹ Bijvoorbeeld 'Dag van de vakkenvuller' <https://www.youtube.com/watch?v=xfi0D7YAKtw>.

- Het etiket van een product kunnen lezen, zodat je de mayonaise niet bij de ketchup in het vak neerzet.
- De instructie van vulploegleider begrijpen, zodat je weet welke taken je hebt die middag.
- Kunnen overleggen met je collega's: 'Kun je mij even helpen als je klaar bent?'
- Hulp kunnen vragen aan een collega, als je iemand iets zit stelen
- Je werkrooster invullen voor de komende week

De docent kan deze taalsituaties de klas binnenhalen en die gebruiken om de leerling gericht te laten werken aan zijn taalvaardigheid, bijv. door de leerling te laten inventariseren hoe het gaat als je een klant uitleg moet geven. Welke woorden en zinnen heb je dan nodig? En wat is belangrijk bij de toon waarop je spreekt? Door op deze manier aan te sluiten bij de omgeving van de ISK-leerling maak je het leren concreet en doelgericht.

Terugkijken geeft zicht op leren

In al deze situaties wordt de leerling gestimuleerd de taal te gebruiken. Het uitgangspunt is steeds het individuele leerdoel en in de reflectie terugkijken in hoeverre en op welke wijze het doel al dan niet bereikt is.

Dit nagesprek geeft de leerling houvast bij het leren van de taal.

- Wat kan ik nu?
- Heb ik mijn doel bereikt? Hoe komt dat?
- Wat ging goed? Hoe doe ik dat een volgende keer weer zo?
- Wat kan nog beter? Hoe wil ik dit een volgende keer aanpakken? Wat is dan je doel?
- Welke hulp heb je nodig?

Bij deze stap gaat de docent in gesprek met de leerling of gaan leerlingen met elkaar in gesprek over hun ervaringen bij de buitenschoolse opdracht. Wat heb je bijvoorbeeld gedaan toen je een woord niet wist? Of hoe heb je gereageerd toen je je gesprekspartner niet begreep wat? Wat helpt in zo'n situatie? Welke vraag kun je dan stellen? enzovoort. Op die manier leert de leerling de eigen strategieën herkennen en kan hij andere strategieën aangereikt krijgen, van de docent, maar zeker ook van andere leerlingen. Als leerlingen elkaar interviewen over de uitvoering van de taak ontstaat voor beiden een nieuwe leersituatie. Op die manier leert de leerling kijken naar het eigen taalleerproces.

Aan de slag!

Het gebruik van de taal buiten de NT2-klas is voor leerlingen van belang om taalvaardiger te worden, durf te ontwikkelen, een zelfstandige taalleerhouding te ontwikkelen en zich na de ISK ook verder in het reguliere onderwijs te kunnen ontwikkelen.

Een goede buitenschoolse opdracht:

- ✓ Is relevant voor de leerling
- ✓ Is functioneel en realistisch
- ✓ Heeft een duidelijk doel
- ✓ Sluit aan bij het leerdoel van de leerling
- ✓ Creëert taalnood
- ✓ Is praktisch uitvoerbaar

Het buitenschoolse oefenen maakt het leren van de taal betekenisvol en maakt dat leerlingen gemotiveerd zijn om de taal eigen te maken, juist wanneer aangesloten wordt bij hun belevingswereld waarin vlogs en bijbaantjes een centrale plek hebben. Voor het leren van de taal hebben ze hulp en taalsteun nodig vanuit het onderwijs, door praktische opdrachten aan bestaande lesmaterialen te koppelen en door docenten die de dagelijkse omgeving van de leerling omzetten in een leeromgeving.

Om buitenschoolse taken succesvol een plaats te geven in je onderwijsprogramma zijn er een aantal zaken die je standaard moet inbouwen:

1. Heb aandacht voor de inhoud én de organisatie van de taak: *wat ga je doen en hoe?*
2. Kom *áltijd* terug op de resultaten!
3. Geef concrete complimenten en beloon met aandacht.

Literatuur

Bossers, B., F. Kuiken en A. Vermeer (red.) (2015). Handboek Nederlands als tweede taal in het volwassenenonderwijs, Uitgeverij Coutinho.

Vandommele, G. (2015). Groeien in spreekvaardigheid, binnen en buiten de klas. In Les 195.